

ادامه از صفحه اول

مانع توسعه ایران چیست؟

از دیگر سیاست‌های مالیاتی، بخشودگی مالیاتی و به‌عبارتی سوبسید برای تولیدکنندگان خاص (صادرکنندگان یا تولیدکنندگان مهم و باارزش مانند تولیدکنندگان انرژی‌های نو)، انواع مجوزها و مشوق‌های مالیاتی مانند مجوز ضرب استهلاک‌گیری بیشتر (مثلا کاهش مالیات از ۲۵ درصد به ۱۵ درصد در صورت توزیع‌کردن سود بین سهامداران و در نتیجه باقی‌ماندن سود در شرکت برای سرمایه‌گذاری‌های جدید) یا بخشودگی کامل مالیات و دادن پارهانه (به‌صورت مالیات منفی) برای کمک به نوسازی و رقابت‌پذیری تولیدکنندگان مهم و معتبری هستند که در معرض خطر سقوط قرار گرفته‌اند. نمونه و مثال آن، شرکت بزرگ و معتبر بی‌ام‌و در آلمان است که با کمک مالی دولت از سقوط نجات پیدا کرد و اکنون از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان خودرو در سطح جهان است. نمونه‌هایی از این مورد خاص البته در جهان صنعتی کم نیستند.

الف ۳. این شواهد حاکی از آن است که سیاست‌گذاری‌های مالیاتی، گذشته از آنکه یکی از ارکان یا پایه‌های اساسی علم اقتصاد مدرن برای توسعه اقتصادی-اجتماعی یک کشور است، چگونه در عمل موفقیت و پیشرفت را بیش‌روی ما قرار می‌دهند. ما به همین اندک بسنده می‌کنیم و بحث بیشتر در سیاست‌گذاری‌های مالیاتی کشورها صنعتی را به منابع منتشرشده محول می‌کنیم!

الف ۳. شاید بسیاری از خوانندگان روزنامه شرق متذکر شوند مالیات تصاعدی موفقیت چندانی در عدالت اجتماعی و برابری درآمدهای اقشار یا طبقات اجتماعی نداشته است و ندارد؛ زیرا فاصله درآمدی ثروتمندان و طبقه کم‌درآمد و متوسط در کشورهای صنعتی نه‌تنها سالانه یا ماهانه بلکه لحظه‌به‌لحظه در حال افزایش است!! دراین‌باره هم تحقیقات گسترده‌ای در رد یا توجیه آن انجام و منتشر شده است. تجربه کشورهای سوسیالیستی محض و مقایسه آن با کشورهای بازار آزاد در چارچوب قواعد و ضوابط عمیقاً اجتماعی مانند کشورهای اسکاندیناوی، آلمان، ژاپن و حتی تعدادی از کشورهای نوظهور مانند هندوستان نمونه‌هایی از موفقیت سرمایه‌داری لیبرال؛ ولی مسئولیت‌پذیر است که به آن در ادامه مقاله پرداخته می‌شود. بگذارید خاطره‌ای را دراین‌باره ذکر کنم. سرگذشت گونتر کراس، سرمایه‌دار و سهامدار بزرگ آلمانی، ماه‌ها نقل مردم و مطبوعات عامه‌پسند آلمان همراه با عکس و تصاویر خوش‌گذرانی این فرد در کافه‌های شبانه در دهه ۲۰ میلادی بود. شدت‌یافتن این برنامه‌های شبانه و اوج‌گرفتن آن در مطبوعات و اثرات استهزاگونه و عتاب‌آلود آن در جوامع کارگری آلمان، منجر به برخورد اوتیانتوم‌گونه دولت آلمان با این سرمایه‌دار به این نحو شد که او باید یا از عیاشی دست بردارد یا سهام خود را کلاً به فروش برساند. این غائله با فروش سهام این شخص به دوپچه بانک آلمان پایان یافت.

خلاصه در خلاصه: فرد ثروتمند یا سرمایه‌داری که سرمایه او در خدمت رشد، اشتغال و توسعه اقتصادی کشورش باشد و از طریق بازاری بسیار بالا، رشد بالایی اقتصادی را تأمین و از این طریق و به دلیل مسئولیت اجتماعی، کمک به ایجاد اشتغال کند، هزاران بار ارجح بر اجارهای سوسیالیستی و قطع ید سرمایه‌داران برای بربری درآمدها است. در سه یادداشت بعدی، به ابزارهای دولت و سهم آن در توسعه کشور از زوایای دیگری پرداخته خواهد شد.

زینب اسماعیلی‌سیویری

پنج سال پیش، در چنین روزی بعد از حدود ۲۰ روز همراه تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای از وین بعد از دو ساعت توقف در مشهد، به تهران برگشتم. شادی و امید موج می‌زد. بسیار خسته بودیم اما آن‌قدر دستیابی به توافق نشأط‌آفرین بود که همچنان می‌نوشتیم و پرش می‌کردیم و پاسخ می‌گرفتم.

روایتی مربوط به ۲۳ تیرماه ۹۴ است که بعد از ۲۰ روز مذاکره کسدار در هتل کوپورگ وین، به توافق هسته‌ای با کشورهای ۵+۱ دست یافتیم. بحران هسته‌ای بعد از ۱۳ سال مذاکره و رفت‌وبرگشت و ناکامی و قطع‌نامه و تحریم، به نتیجه رسیده بود و می‌شد ایرانی با سپهر جدید را انتظار کشید.

حالا اما پنج سال بعد از آن ۲۳ تیرماه، تقریباً همه‌چیز به گونه‌ای دیگر شده است. نه از توافق چیز چندانسی مانده و نه از آن همه تلاش و به موازات کاسته‌شدن انتفاعی که از آن انتظار می‌رفت، جایگاهش هم برایش نمانده است. وزیر خارجه‌ای که روزی سردار ملی لقب گرفت و با دکتر مصدق مقایسه می‌شد، اکنون اما از آن مقایسه‌ها خبری

شرق: هم‌زمان با پنجمین سالگرد امضای برجام، دو مقام وزارت خارجه ایران روز گذشته درباره برجام و وضعیت گفت‌وگوها در این زمینه، با تبیین موضع ایران مرحله‌بعدی تحولات در این زمینه را موعول به نتیجه رایزنی‌های اروپایی‌ها دانستند. معاون وزیر خارجه روز گذشته از انتظار ایران برای مشخص‌شدن نتیجه مذاکرات جوسپ بوررل، مسئول دیپلماسی اتحادیه اروپا، گفت و سخنگوی وزارت خارجه نیز با قرائت بیانیه‌ای به مناسبت پنجمین سالگرد امضای برجام در نشست خبری خود به توصیف روند اجرای این توافق پس از تصویب پرداخت و بار دیگر از بی‌عملی اروپایی‌ها در این زمینه انتقاد کرد. رایزنی‌ای که از آن صحبت می‌شود، در راستای فعال‌شدن سازوکار حل اختلاف برجام از سوی ایران است که در ماه جاری از سوی ایران کلید خورده است. وزیر خارجه ایران نیز به‌تازگی در همین رابطه و درباره نامه‌هایی که در این راستا ارسال کرده بود، به موضوع‌گیری پرداخت.

عراقچی: **جلسه اروپایی‌ها مهلت دارد**

سیدعباس عراقچی، معاون وزیر خارجه، با اشاره به نامه وزیر امور خارجه به نماینده ارشد اتحادیه اروپا در روابط خارجی و سیاست‌های امنیتی درباره فعال‌شدن سازوکار حل اختلاف، اظهار کرد: «نامه ایران واضح شده و آقای بوررل به‌عنوان هماهنگ‌کننده کمیسیون مشترک در حال رایزنی با سایر اعضاست تا درباره چگونگی جلسه‌ای که باید به‌دنبال این نامه ایران شکل شود، تصمیم‌گیری کنند». به گزارش خانه ملت، معاون سیاسی وزیر امور خارجه درباره زمان برگزاری این جلسه افزود: «زمان برگزاری این جلسه مهلتی دارد و اکنون آقای بوررل با اعضای مختلف مشورت می‌کند، ما منتظریم تا نتیجه مشورت‌ها و رایزنی‌های مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا و هماهنگ‌کننده برجام با سایر اعضا مشخص شود». عراقچی عنوان کرد: «اگر عضوِی از برجام به تعهدات خود عمل نکند یا مرتکب نقض تعهدات خود در برجام شود، بر مقابل می‌تواند براساس سازوکار حل اختلاف، به کمیسیون مشترک شکایت کند». اواسط تیرماه، سیدعباس موسوی، سخنگوی وزارت خارجه از ارسال این نامه به هماهنگ‌کننده اروپایی برجام پس از قطع‌نامه‌ای که در شورای حکام با پیشنهاد اروپایی‌ها مطرح شد، خبر داد. سه کشور اروپایی امضاکننده برجام در آخرین جلسه شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قطع‌نامه‌ای را علیه ایران و فعالیت‌های هسته‌ای‌اش به تصویب رساندند و بار دیگر بر بازگشت ایران به اجرای کامل

دیپلماسی

۵ سال بعد از دستیابی به برجام؛

رودخانه را از یاد نبر

این توافق و ازدست‌دادن زمان و تابونکردن برخی مفاهیم و رفتارهاست که می‌توانست وضعیت را از بن‌بستی که اکنون در آن گرفتار آمده‌ایم، تغییر دهد. تردد هیئت‌های اقتصادی و سیاسی بعد از برجام، شایان توجه بود و ایران بار دیگر دوران رونق خود را تجربه می‌کرد.

اگرچه ما به‌عنوان نمایندگان افکار عمومی باید پرسسیم که چرا شتاب بیشتری در توافق‌ها و موافقت‌نامه‌های سیاسی ایجاد نشد، چرا اعتقاد قراردادها و پیمان‌های اقتصادی، سرعت بیشتری نداشت اما با همه این اوصاف نمی‌توان اهمیت خروج آمریکا از برجام و بازگرداندن تحریم‌ها را از یاد برد. اگرچه روایت رسمی از وضعیت پیش‌آمده این است که به آمریکا نمی‌توان اعتماد کرد که به نظر درست می‌آید، اما بخشی که نگفته مانده، جزء معدود موارد اشتراک اقلیت فعال و اکثریت جامعه است؛ اینکه «باید مسئله را با ایالات متحده حل کرد»، اگرچه با همین روش نیز به‌صورت کج‌درومیز می‌توان به این روند ادامه داد اما نتیجه آن چندان دلگرم‌کننده به نظر

در پنجمین سالگرد امضای برجام از سوی مقامات دیپلماسی ایران مطرح شد

توپ برجام در زمین اروپا

تصویر

رونامه شرق

در تیر

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

۱۳۹۹

نمی‌رسد و حتی گاهی مایوس‌کننده است.

می‌وان در غیاب رابطه با آمریکا، ۲۵ سال با چین ۳۰ سال با روسیه توافق کرد و هرچه می‌خواهیم از آنها بگیریم و هرچه برای صادرات داریم به آنها بفروشیم، چرخ هم می‌چرخد اما حتی اگر گرفتار بلوک شرق نشویم و بگویم جهان از این دوران گذشته اما نمی‌توانیم منکر محدودکردن جهانمان شویم. حیف تمدن ایرانی نیست که تنها در همین حیطه و گستره محبوس بماند، افکار عمومی چطور؟ آیا مردم ایران به حیطه‌ای که در حال طراحی است، خو خواهند گرفت؟ به آمار سالانه رفتن‌ها و مهاجرت جوانانمان اندیشید؟

«برجام سنگی بود میان رودخانه». این جمله چندین‌بار تیتیر روزنامه «شرق» بود برای گفت‌گویی با میرحمود موسوی، دیپلمات باسابقه ایران. رودخانه اما سر جایش هست، حتی خروشان‌تر از پیش. آنها که در روستا زیسته‌اند، می‌دانند که برای گذر از رودخانه، سنگ‌های زیاد لازم است. به گاه عمق رودخانه، قلوه‌سگ و به گاه باریکی آب، سنگی کوچک کافی است. رودخانه خروشان در حال زیادرفتن است. ولی تاوان زیادبردن این جریان سنگین است.

حالا پنج سال بعد از دستیابی به توافق هسته‌ای، تنها خستگی مانده و این شایسته آن تیم پرنشأط نیست.

نوامبر ۲۰۱۸ [۱۵ آبان ۹۷] به‌دلیل نقض برجام توسط ایالات متحده و سه کشور اروپایی، در هشتم می۲۰۱۹ [۱۸ اردیبهشت ۹۸] به‌دلیل نقض برجام توسط ایالات متحده و سه کشور اروپایی، در دوم جولای ۲۰۲۰ [۱۲ تیر ۹۹] به‌دلیل نقض برجام توسط سه کشور اروپایی.». ظریف در پایان این توییت نوشت: «به‌زودی همه نامه‌هایم را منتشر خواهم کرد».

بیانیه سخنگوی وزارت خارجه

سخنگوی وزارت خارجه ایران نیز در نشست خبری هفتگی خود، بیانیه‌ای را به مناسبت پنجمین سالگرد انعقاد برجام قرائت کرد. بیانیه در پنجمین سالگرد روزی که چشم‌انداز روابط و توافقات بسیار مثبت‌تر از امروز به نظر می‌رسید، در فضایی قرائت می‌شد که با خروج ایالات متحده از توافق هسته‌ای و فشارهایش به طرف‌های برجام، این برنامه اقدام مشترک روزهای سخت خود را می‌گذراند. در این بیانیه به روند امضا و تصویب برجام در داخل و خارج از کشور اشاره شده است که مقرر شده بود در مقابل «برخی اقدامات هسته‌ای از سوی» ایران، «رفع تحریم‌ها طبق برجام اثربخش شود که این امر در تاریخ ۲۶ دی‌ماه ۱۳۹۴ رخ داد». بیانیه ادامه می‌دهد تا پیش از شروع دولت دونالد ترامپ، با وجود برخی مشکلات و موانع، «برجام از روند اجرائی متعادلی برخوردار بود؛ اما پس از ورود ترامپ به کاخ سفید و با خروج «کج‌بانه و غیرقانونی آمریکا» از برجام «در دو مرحله تحریم‌های ثانویه» بازگشتند. سخنگوی وزارت خارجه افزود، «اجرای نامتوازن برجام» و «فشارهای ناشی از اعمال و تشدید تحریم‌های یکجانبه آمریکا و تعصیقات آن... باعث شد یک سال پس از خروج آمریکا از برجام» در اردیبهشت سال گذشته، با تصمیم شورای عالی امنیت ملی روند کام‌به‌کام کاهش تعهدات کلید بخورد. سخنگوی وزارت خارجه در ادامه این بیانییه به «بی‌عملی کشورهای اروپایی عضو برجام» اشاره کرد و گفت به‌دنبال آن «کام دوم در تاریخ ۱۶ تیر ماه ۱۳۹۸ برادشته شد. سپس گام سوم در تاریخ ۱۵ شهریور ۱۳۹۸، گام چهارم در تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۹۸ و نهایتاً گام پنجم و نهایی در تاریخ ۱۵ دی ۱۳۹۸ (۵ ژانویه ۲۰۲۰) اتخاذ گردید. براساس گام پنجم و نهایی توقف اجرای داوطلبانه تعهدات هسته‌ای، جمهوری اسلامی ایران آخرین مورد کلیدی از محدودیت‌های عملیاتی خود در برجام، یعنی «محدودیت در تعداد سانتریفوزها» را کنار گذاشت. به‌این‌ترتیب برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران دیگر با هیچ محدودیتی در حوزه عملیاتی... مواجه نیست... لازم به ذکر است در همین حال همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی طبق تعهدات پادمانی و اجرای داوطلبانه پروتکل الحاقی گمکان ادامه دارد». در ادامه با اشاره به تلاش‌های دولت ترامپ در نابودکردن برجام، واکنش ایران قاطع خواهد بود. وزیر محترم امور خارجه نیز طی مکتباتی با دبیر کل سازمان ملل متحد و هماهنگ‌کننده اروپایی برجام، مواضع جمهوری اسلامی ایران را رسماً اعلام نموده‌اند. تأکید ایران در این زمینه در شرایط فعلی از دید بسیاری ناظر به سمت موضوع رفع تحریم تسلیحاتی در مهرماه است که در حد فضا در آستانه انتخابات ریاست‌جمهوری ایالات متحده رخ می‌دهد. از طرفی این باعث شده است تا دولت آمریکا سعی کند در این زمینه و در آستانه انتخابات بتواند مدعی پیروزی سیاسی شود، اما از سوی دیگر، بسیاری نامه توضیح داد که چنین نیست. ظریف در توییت نوشت: «چنان تبلیغاتی را باور نکنید: با توجه به نقض برجام توسط ایالات متحده و سه کشور اروپایی (ترتویک)، ایران دست‌کم در شش نوبت مکانیسم حل اختلاف را به جریان انداخته است: در ۱۶ دسامبر ۲۰۱۶ [۲۶ آذر ۹۵] به‌دلیل نقض برجام توسط ایالات متحده، در دهم می ۲۰۱۸ [۲۰ اردیبهشت ۹۷] به‌دلیل نقض برجام توسط ایالات متحده، در هفدهم ژوئن ۲۰۱۸ [۲۷ خرداد ۹۷] به‌دلیل نقض برجام توسط ایالات متحده، در ششم

کوتاه از دیپلماسی

منابع عراقی ادعاکردند

ظریف هفته آینده به بغداد می‌رود

● **ایستا:** منابع عراقی از سفر قریب‌الوقوع وزیر امور خارجه کشورمان به بغداد خبر دادند. به گزارش عین‌العراق، یک منبع آگاه اعلام کرد که محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه ایران یکشنبه هفته آینده به بغداد سفر می‌کند و با نخست‌وزیر، رئیس‌جمهور، رئیس پارلمان عراق و دیگر مقامات سیاسی این کشور دیدار و گفت‌وگو می‌کند. این منبع آگاه عراقی اعلام کرده است که ظریف در دیدارهایش با مقامات عراقی در مورد مسائل مشترک دو کشور و مسئله ویروس کرونا بحث و رایزنی می‌کند. به گزارش ایستا، تاکنون هیچ مقام رسمی از ایران و عراق انجام این سفر را تأیید نکرده‌اند.

وزارت‌امور خارجه:

ایران متعهد به تعامل دیپلماتیک با همسایگان است

● **ایلستا:** وزارت امور خارجه ایران در یک رشته توییت به مناسبت فرارسیدن روز ملی «گفت‌وگو و تعامل سازنده با جهان» نوشت: «سابقه گفت‌وگوها در موضوعات کلیدی نمایانگر جدیت و عمل‌گرایی ایران در برقراری صلح و ثبات در جهان است. برجام محصول استقبال ایران از تعامل است اما خروج بی‌مسئولیت آمریکا از این توافق به این دستاورد چندجانبه آسیب جدی وارد ساخت». در ادامه این پیام آمده است: «به رغم این چالش، ایران هم‌زمان با آنکه شریکی قابل اعتماد برای همسایگان خود و فراتر از آن بوده و خواهد بود، خود را متعهد به تعامل دیپلماتیک می‌داند. ایران برای مدت‌ها طرح‌های صلح فراگیری در خاورمیانه پیشنهاد داده است که آخرین آن «پوشش امید» است. اعتقاد همیشگی ایران به گفت‌وگو است.»

سخنگوی وزارت خارجه:

سند همکاری با چین هنوز در حال مذاکره است

● **ایرنا:** سیدعباس موسوی، سخنگوی وزارت خارجه در نشست خبری خود در پاسخ به این سؤال که چرا جزئیات سند راهبردی ایران و چین منتشر نمی‌شود، یادآور شد: «این سند هنوز در حال مذاکره است. نه تعهدی در آن است و نه قرارداد و نه معاهده. یک نقشه راه است که باید چکش‌کاری شود. آشنایی که بر موح احساسات ملی سوار می‌شوند، حساسیت ما را می‌دانند». موسوی با بیان اینکه این سند پس از نهایی‌شدن، در معرض افکارعمومی و انتشار قرار می‌گیرد، گفت: «این جوسازی‌ها برای درودکردن ایران و چین برای توافقی است. پرداختن اضافی به این موضوع موجب می‌شود دشمنان ایران از آن سوءاستفاده کنند. فعلا این سند پیشنهادات ما بوده و پس از نهایی‌شدن توسط چین، متن کامل آن منتشر خواهد شد». این دیپلمات درباره توافق ۲۵ساله ایران و چین هم گفت: «جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک کشور مهم در غرب آسیا و چین به‌عنوان یک کشور مهم شرق آسیا دارای پیوندهای مشترک تاریخی و روابط حسنه سنتی هستند. در سفر رئیس‌جمهور چین به تهران، قرار شد طرفین نقشه راه برای همکاری‌های راهبردی ایران و چین تعریف کنند و همکاری‌های دو کشور همه‌جانبه و راهبردی تعریف شد. بعد از آن چند پیش‌نویس تعریف شد و آخرین نمونه را وزیر خارجه به چین برد». وی عنوان کرد: «پیش‌نویس نهایی ایران تهیه شده که باید به طرف مقابل داده شود تا نهایی شود و براساس آن، توافقات جدید امضا شده و روابط دو کشور براساس ریل‌گذاری جدید پیش برود. این توافق برای کشورها و طرف‌های مختلف غیرقابل‌قبول است زیرا فکر می‌کنند حلقه‌های فشار، تبلیغاتی و تحریم‌ها را بی‌اثر می‌کند که بیجا فکر نمی‌کنند». سخنگوی دستگاه دیپلماسی افزود: «آماده انعقاد چنین تفاهمی با کشورهای دوست دیگر هستیم و می‌خواهیم روابط خود را نه مقطعی بلکه درازمدت تعریف کنیم اما این همه‌جا قطعاً ریشه خارجی دارد. اقدامات گروه‌های ضدانقلاب و اتاق‌های فکری که حاضرند شب و روز اقدامات را ما بررسی کنند، بر کسی پوشیده نیست اما ملت ایران هوشیار است و تحت تأثیر این جوسازی‌ها قرار نمی‌گیرد».

تماس وزرای خارجه ایران و کویت

● **ایرنا:** وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه کشورهای منطقه را یک نیاز ضروری و دائمی دانست و تأکید کرد: «در این میان همکاری ایران و کویت می‌تواند در ابعاد مختلف توسعه یابد». به گزارش اداره کل اطلاع‌رسانی و امور سخنگویی وزارت امور خارجه، محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه، روز دوشنبه در ادامه رایزنی‌های منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران با شیخ احمد ناصر المحمد الصباح، وزیر امور خارجه دولت کویت، ازطریق ویدئокنفرانس گفت‌وگو و تبادل نظر کرد. در این گفت‌وگوی تصویری دو طرف ضمن بررسی موضوعات مورد علاقه رخصوص همکاری‌های دوجانبه و آخرین تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی بر تداوم رایزنی‌های دو کشور تأکید کردند. ظریف در این گفت‌وگو همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه کشورهای منطقه را یک نیاز ضروری و دائمی دانست و تأکید کرد در این میان همکاری ایران و کویت می‌تواند در ابعاد مختلف توسعه یابد.